

25 december 1970.

Wij zijn niet alwetend of onfeilbaar. Denk dus zelf na. Ons onderwerp van vandaag moet van actuele aard zijn. Ik zou daarom graag met u willen spreken over

ONRUST EN MISVERSTAND

Overal op de wereld zie je op het ogenblik onrust en zie je misverstanden rijzen. Wanneer je bijvoorbeeld kijkt naar Polen, Spanje of Nederland, overal zijn de mensen wat in de war. De tendenzen zijn op het ogenblik zodanig dat overal een toenemen van de onlust verwacht moet worden. Crispunten hierbij vinden wij onder meer enkele malen in februari, terwijl verder een dergelijke crisis in april voor zal komen die mijns inziens voornamelijk in West-Duitsland aan zal slaan. Ook verder in 1971 zien wij dergelijke ogenblikken waarop men later zal zeggen: toen begon de onrust eerst goed. Een dergelijke periode treffen wij dan ook nog aan rond 26 juli en wederom tegen het einde van september. Deze laatste periode zal tot in oktober doorwerken. Wat aan de onrust ten grondslag zal liggen wil ik vanavond eens nader met u bezien. Hierbij wil ik, bij wijze van voorbeeld, uitgaan van de genoemde landen die sterk in de publiciteit staan. U kunt zich zo een beter beeld van de mogelijke ontwikkelingen vormen.

In Spanje heet de onrust ontstaan te zijn als gevolg van de zogenaamde Baskenprocessen. De buitenwereld is dan ook geneigd het geheel in de eerste plaats te beschouwen als een verzet tegen een regeringsvorm die bedenkelijk veel van een politiedictatuur weg heeft. In de praktijk liggen de zaken wel wat anders. De levensstandaard in Spanje is zeer laag. Vele Spanjaarden werkten in het buitenland of werken daar nog. Zij beseffen nu heel goed dat de standaard van leven in hun eigen land, gezien de mogelijkheden, veel te laag is. Daarnaast zien zij nu duidelijker hoe bepaalde groepen in het land profiteren van deze voor de meesten veel te lage levensstandaard. Hun onrust en verzet is dan ook in de eerste plaats gericht tegen hetgeen zij te kort menen te komen. Zij houden hierbij geen rekening met de economische ontwikkelingen en de werkelijke situatie in het land, houden geen rekening met de politieke structuur. Dit geldt ook voor de meeste Basken: men is volkomen bereid Franco toe te juichen, wanneer hij er maar voor zorgt dat de lonen snel omhooggaan en de prijzen niet al te snel stijgen.

Een dergelijke ontwikkeling kunt u in Nederland zien. Het conflict bij de uurstaking was zogenaamd ideëel. Het zou gaan over de vrijheid tot onderhandelen voor de vakbonden. Maar als je nader toeziet en je afvraagt wat de mensen beweegt tot medewerking aan dergelijke demonstraties, zo blijkt hier minder sprake te zijn van trouw aan een vakbond dan wel het feit dat de prijzen steeds - en in verhouding nogal snel - omhoog gaan. Zij begrijpen wel dat, gezien de pogingen van de regering, het hen moeilijk zal vallen met de verhoging van hun lonen de prijzen enigszins voor te blijven. De arbeiders willen elk jaar iets meer hebben. Niet zo erg veel, maar een werkelijke vermeerdering van het loon. Door de stijging van de prijzen is de daarvoor nodige stijging van de lonen echter veel te groot zodat hun wens onder de huidige omstandigheden eenvoudig niet werkelijk haalbaar is. Zij weten misschien wel dat hun streven naar steeds betere verloning in deze omstandigheden niet bepaald zuiver is. Maar de arbeider is niet geneigd zich daarvan veel aan te trekken. Zijn standpunt is, dat nu de grote Hansen het maar wat kalmer aan moeten gaan doen. Die kunnen nog genoeg missen en een arbeider hoeft men dan zijn kleine beetje welvaart niet te ontnemen.

Nu bestaat er in Nederland inderdaad ook nog veel sociaal onrecht, zodat men niet kan beweren dat het verzet tegen de heersende ontwikkelingen en omstandigheden geheel ten onrechte plaats vindt. De wrevel die zij tonen, is volgens mij in vele opzichten gerechtvaardigd. Wanneer men nagaat hoeveel gelden door overheden worden weggesmeten aan prestigeprojecten waaraan de mensen eigenlijk maar betrekkelijk weinig hebben, terwijl aan de andere kant steeds

weer veel te weinig wordt gedaan om de werkelijke noden van de gewone man op te heffen, hebben de opstandigen recht van spreken. Denk eens aan de woningnood, aan de te kleine inkomens van bijvoorbeeld gepensioneerden en kleine beleggers die hun inkomen dag na dag in koopkracht zien dalen.

Wanneer men dit overweegt hebben de opstandigen in uw land wel degelijk recht van spreken, zogoed als de mensen in Spanje, zo goed ook als de mensen in Polen. Want het werkelijke probleem in Polen is wel degelijk met beide andere genoemde problemen vergelijkbaar. In Polen zijn de oogsten mislukt, terwijl ook de productie voor het jaar is achtergebleven bij de verwachtingen. Dit zijn factoren die het moeilijk maken de economie daar zonder meer te laten kloppen. Bovendien heeft men hier te maken met een grote broer die alle ontwikkelingen nauwgezet volgt en er om verschillende redenen op staat, dat de begroting van kleine broer sluitend, de exploitatie lonend zal zijn. Rusland staat tegenover de Poolse regeringsleiders ongeveer als de Haagse gemeenteraad tegenover de H.T.M.: men erkent vele factoren die een sluitende exploitatie bemoeilijken maar is niet geneigd een subsidie te verlenen waardoor de oude tarieven gehandhaafd kunnen worden. Dan moeten de tarieven maar weer omhoog.

In Polen beseftte men zeer wel dat tekorten niet te vermijden waren. Om echter het tekort zo laag mogelijk te houden en kostbare import zoveel mogelijk te vermijden besloot men daar dan ook de prijzen flink op te slaan, maar de lonen niet in verhouding te verhogen. Men rekende zo op een vermindering van het verbruik, wat in deze staat neerkomt op een verhoging van inkomen, waaruit de autoriteiten bij een gelijkblijvende productie zelfs de ontstane tekorten op de begroting na rond een jaar geheel zouden hebben kunnen dekken. Maar dit was onaanvaardbaar voor de arbeiders die toch reeds betrekkelijk lage inkomens genieten. Zij hadden geen lust om de ambtenaren te redden door langere tijd op een houtje te bijten inplaats van op het been van een ham. De regering wist dit wel, maar meende de zaak zonder meer in de hand te kunnen houden. Men besloot zo de vloeibare versnaperingen rond driemaal zo duur te maken onder de leuze: als zij minder drinken, werken zij beter en zijn zij niet zo lastig. Dit nu wordt door het volk dat tijdens feesten zoals er nu op Kerstmis en rond nieuwjaar gevierd worden, elke maaltijd pleegt te beginnen met het in één teug uitdrinken van een glas geestrijk vocht, ervaren als een ongemotiveerde aanslag op de folkloristische gebruiken. Men had geen oor meer voor de economisch zo mooi sluitende argumenten van de leiders en protesteerde heftig en gewelddadig.

Hiermede heb ik, naar ik meen, de situatie wel voldoende duidelijk geschetst. Toch gaat het hier alleen maar om enkele voorbeelden. In alle andere landen zal men een soortgelijke ontwikkeling aantreffen, ook wanneer niet overal het protest als even duidelijk en gewelddadig kenbaar werd gemaakt. Wat is er namelijk aan de hand?

In de wereldeconomie is arbeid normalerwijze een factor, die bij de prijs van een normaal product niet mag overheersen. Bij een kapitaalsysteem zal de grondstof een behoorlijk deel van de prijs moeten uitmaken, terwijl daarnaast natuurlijk de kosten van veredeling en transport een rol spelen. Dezen mogen gezamenlijk echter bij een normaal product niet meer dan driemaal de grondstofprijs bedragen wil een lonende exploitatie bij redelijke prijs mogelijk blijven. Wordt de arbeid te duur dan zal de mogelijkheid tot afzet van het product in de wereld afnemen. In vele landen streeft men bij een industriële ontwikkeling echter naar arbeid voor eenieder. Nederland kan hier als voorbeeld dienen voor een ontwikkeling die in meerdere westerse landen heeft plaats gevonden. Uit angst niet voor eenieder voldoende werk te kunnen vinden, heeft men zoveel arbeidsplaatsen gecreëerd dat nu vele buitenlanders noodzakelijk zijn om de productie op gang te kunnen houden. Dit betekent dat de arbeider zonder meer nodig is. Het bedrijf moet voort kunnen draaien om de investeringen lonend te maken. Wanneer de arbeider er niet is ligt de zaak stil en verliest de kapitaalverschaffer grote sommen. Ook het land kan een dergelijke stilstand niet waarderen daar dit niet alleen renteverlies voor het bedrijf betekent, maar in de meeste gevallen ook een vermindering van de exportmogelijkheid en daarmee een vermindering van de beschikbare internationale ruilmiddelen.

Het gevolg van dit alles is dat de arbeiders in vele landen de mogelijkheid krijgen hun eigen voorwaarden te dicteren. Het gevolg is een praktische dictatuur van de georganiseerde arbeid. Nu heeft deze zeker veel goede kanten. Maar aan de andere kant is de gemiddelde arbeider, iemand die zich niet diepgaand bezig pleegt te houden met alle politieke en socio-economische ontwikkelingen. De arbeider stelt eenvoudig: Ik houd niet al te veel van werken. Wanneer ik dus goed werk, wil ik in ruil daarvoor het steeds beter krijgen. Hoe men daarvoor zorgt en wie daarvoor zorgen moet, zal de arbeider verder een zorg zijn. Gezien de arbeidsmarkt heeft hij gelijk: krijgt hij hetgeen hij wenst niet bij de een, dan kan hij wel werk vinden dat hem beter ligt, of beter beloond wordt, bij een ander. Hierbij is in toenemende mate de aandacht gericht op de beloning die de mensen voor hun arbeid krijgen. Maar in elk land waar kapitaal een rol speelt - zij het een staatskapitalisme zoals in de oostbloklanden of een particulier kapitalisme - moet er ook interest komen. Wat betekent, dat het kapitaal zichzelf moet kunnen vernieuwen en handhaven. Bij sterke geldontwaardingen, zoals wij overal kunnen constateren, blijkt, ondanks de nominale toename van het kapitaal, een bereiken van werkelijke vervangingswaarden onmogelijk te zijn.

Een van de helaas nog steeds overal geldende misvattingen is wel dat, wanneer je een hoger aantal geldeenheden krijgt, je in feite ook meer krijgt. In feite wordt een werkelijke loon, een werkelijk bezit, bepaald door de koopkracht van de eenheid, niet door het aantal ervan. Stel uw loon op 100. U krijgt nu opeens 120. U meent hierdoor 20% beter geworden te zijn in inkomen. Rekent men met getallen dan is dit inderdaad wel waar. Maar stel nu dat de prijzen eveneens stijgen. Naarmate de arbeid een belangrijker deel uitmaakt van de kostprijs van een product, zal het duurder moeten worden. Neem aan dat de prijs, van 100 stijgt tot 118. Dan ben je in feite dus maar 2% in inkomen verbeterd. Maar vele luxeproducten en zeer degelijke producten zullen veel meer in prijs moeten stijgen, zodat je wel 2% meer koopkracht hebt maar dan ook met een mindere kwaliteit genoeg zult moeten nemen.

En dan begint een van de grote misverstanden. Want de arbeider realiseert zich niet hoe sterk zijn loon de prijs beïnvloedt, evenmin als hij begrijpt, hoe kostbaar de vele sociale voorzieningen zijn voor zijn werkgever. Wanneer dus met het loon ook de prijzen stijgen, zal de arbeider dit als een onrecht ervaren. Hij stelt eenvoudig dat de kapitalisten op deze wijze zijn extraatje proberen op te slokken en eist opnieuw meer. Hierdoor herhaalt zich hetzelfde proces keer op keer, met als eindresultaat dat eigenlijk niemand het meer werkelijk goed heeft. Het bedrijf niet, omdat de geldontwaarding het steeds moeilijker zal maken voldoende gelden in te zetten, of aan te trekken voor noodzakelijke vernieuwingen en uitbreidingen. Hierdoor komt het behoud van kapitaalswaarden in gevaar. Voor het bedrijf wordt ook het aantrekken van gelden duurder, niet alleen, omdat men een hogere rente zal moeten betalen, maar wel degelijk ook door het feit dat men hogere dividenden uit zal moeten keren.

Aandelen worden namelijk op waarde geschat. En ofschoon de beurs vaak eerder een soort loterij is dan een werkelijke barometer van de economie - enkele uitzonderingen daargelaten - kan men toch er mede rekening houden dat iemand die een aandeel koopt tegen een koers van 500, daarvan een rente zal verwachten die althans enigszins in overeenstemming is met zijn investering. Een koers van 500 betekent dat het bedrijf op de aandelen die het zelf behouden heeft kan lenen. Men kan dezen als zekerheid stellen en zo de nodige kasgelden verschaffen. Keert men nu enkele malen een lager dividend uit dan is de kans groot dat de aandelen zakken. Stel dat zij dalen tot 200 - een overdreven voorbeeld. Dan is een lening die op onderpand van gedeponeerde papieren werd gesloten, niet meer gedekt en zal men de dekking moeten aanzuiveren of de lening versneld af moeten lossen.

Dit kan de economie schaden. Maar wie houdt zich met dergelijke ontwikkelingen en mogelijkheden bezig? Vaak zal dit de staat zijn. Deze heeft er belang bij dat de toestand niet opeens verandert en wil alles regelen. Men begint met planning. Planning betekent in feite vooruitzien. Dit is echter moeilijk en zo zal men trachten het verloop der dingen in de toekomst

zoveel mogelijk te fixeren en te dicteren. In de meeste landen tracht men dan ook door wetten, regels en maatregelen de toekomst zoveel mogelijk in de hand te houden. Het gevolg is dat men steeds meer beambten en ambtenaren nodig heeft om zo alle regelingen zo juist mogelijk te verwezenlijken. Men vergeet hierbij al te vaak dat de beambte en de ambtenaar over het algemeen slechts zelden onmiddellijk en werkelijk bijdragen in de welvaart van een volk en het werkelijke inkomen van het gehele volk niet groter maken. Het is in feite dus zo dat elke ambtenaar betaald wordt door degene die productief werk doet. Wanneer de verhouding tussen de aantallen van ambtenaren en productief werkenden in een staat minder gunstig begint te worden - wat meestal reeds het geval is wanneer het inkomen van de gezamenlijke ambtenaren meer dan 5,5% van het volksinkomen wordt, - ontstaat hierdoor wederom een verdere ontwaarding van de valuta, daar de staat zal moeten manoeuvreren om haar kosten te dekken door extra heffingen.

Nu betalen de meeste mensen niet graag belastingen. Vroeger was voor eenieder het betalen van belasting iets waarbij hij onmiddellijk en persoonlijk betrokken was. Nu heeft men echter voor een groot deel van het volk, hier in Polen en op enigszins andere wijze ook in Spanje, de heffing als het ware automatisch gemaakt. Wanneer men zijn loon in handen krijgt is de belasting daarop reeds in mindering gebracht. Het gevolg is dat de lagere standen geen begrip meer hebben van het hun werkelijk uitgekeerde of bruto-inkomen. Zij beseffen nog slechts het zogenaamde netto-inkomen waarvan alle lasten reeds zijn afgetrokken. De arbeider baseert zijn denken en zijn eisen op dit netto-inkomen wat hij werkelijk in handen krijgt, terwijl de staat en ook de werkgevers uitgaan van het bruto-inkomen. Het tussenliggende bedrag is dan wel geen tarra, maar wordt toch niet als belangrijk en waardevol ervaren door loontrekkenden. En ook dit is een belangrijk punt.

Indien wij bijvoorbeeld naar Polen kijken, dan blijkt dat de staat daar de laatste tijd zeer veel heeft gedaan voor onder meer de volksgezondheid. Ook heeft men belangrijke verbeteringen in het onderwijs doorgevoerd, vooral voor het onderwijs van het platteland, terwijl men eveneens veel heeft gedaan voor de culturele ontwikkelingen. Dat kost geld. Dit wordt echter niet als een werkelijk deel van de eigen rechten en eigen inkomen ervaren. De arbeider zegt niet: er zijn nu betere scholen gekomen op het platteland, het is logisch dat ook ik hiervoor betaal. Integendeel: men ziet het als een plicht van de staat voor dergelijke dingen zorg te dragen, zonder zich ooit af te vragen, waar die staat dan wel de middelen hiervoor moet vinden. Men veronderstelt dat de staat zelf verdient, een eigen inkomen heeft, wat in Polen nog iets meer waar is dan in uw land. Men redeneert dan: de staat geeft maar uit en wil mij voor zijn tekorten laten betalen door prijzen op de drijven. Het gevolg was opstand. Nu is het voor sommige mensen desondanks duidelijk dat het kapitalistische avonturiers zijn die de opstand in Polen hebben aangestookt. Voor hen is dit duidelijk omdat niet alleen alle mensen de straat zijn opgetrokken, maar men ook partijgebouwen in brand heeft gestoken. In feite komt het er echter op neer dat het regime gefaald heeft. De regering heeft gefaald: zij is niet tegemoetgekomen aan de verwachtingen van haar burgers en heeft daarentegen vele dingen gedaan die door die zelfde burgers als overbodig, maar bijzonder kostbaar worden beschouwd.

In Nederland is er natuurlijk veel minder onrust. Hier komt de onrust tot uiting in een uurtje staken, heel gezellig, een paar protesten van arbeidersbonden en misschien een enkele woordverbuiging, waardoor een Roolvink tijdelijk tot een rioolvink wordt. Verder komt men hier nog niet. De mensen zijn nog niet bereid de straat op te trekken, banken en winkels te plunderen en politieposten in brand te steken. Er is daarvoor dan ook nog weinig reden. Toch is het probleem in Nederland hetzelfde probleem dat aanleiding werd tot de opstanden in Polen. Zoek je ook hier naar de werkelijke oorzaak van de huidige ontwikkelingen dan zul je weer moeten stellen: het bestuur heeft gefaald. Het is te kostbaar, te pretentius, beheerst zichzelf niet voldoende om tijdig overbodige apparaten op te heffen of kleiner te maken, kan zo zijn eigen kosten en bestedingen niet voldoende verminderen. Het bestuur is geneigd alle lasten in voortdurend sterkere mate af te wentelen op de burger, de arbeider, zowel als het bedrijfsleven. Deze moeten echter op de een of andere wijze toch ook aan hun trekken komen, zodat men in een

inflatiespiraal geraakt is, waarbij het voortdurend moeilijker wordt nog iemand tevreden te stellen.

Denk niet dat er in Nederland iemand zou bestaan, die dit wel zou kunnen. Ook wanneer het kabinet de Jong in brandhout uiteengespat zou zijn en in de plaats daarvan een socialistisch of desnoods communistisch kabinet aan het bewind gekomen zou zijn, zou men nog maatregelen hebben moeten treffen. En ook dan zouden deze betrekking hebben gehad op de lonen. Hieraan is werkelijk niet te ontkomen. Men kan de bedrijven niet dwingen goedkoper te worden. Want de inflatie komt niet alleen uit het land zelf voort. De wereldmarkt, waarvan Nederland sterk afhankelijk is, doet grondstoffen in prijs stijgen. De enige werkelijke mogelijkheid is het besparen van kosten in eigen land, waar dit maar mogelijk is. En zoals u weet is eenieder in dergelijke gevallen geneigd op buurmans kosten besparingen mogelijk te maken, mits men zelf daaraan maar niet te veel hoeft bij te dragen. Zo ook instanties.

Misschien vindt u dit alles niet erg interessant en zeker niet erg geestelijk. Maar realiseer u wel dat juist dit alles de basis is van de vele spanningen en losbarstingen waarmede ook u zo dadelijk te maken zult krijgen. Zeker, regeringen hebben nog medestanders. Franco heeft heel wat mensen de straat op gekregen, ook al heeft hij daarvoor alle ambtenaren vrij moeten geven, verenigingen moeten dwingen, oproepen laten doen in alle parochies enzovoort. Hij kreeg inderdaad heel wat mensen de straat op, die volgens regie luid riepen: 'Leve Franco, de dood aan de moordenaars in Burgos'. Deze zelfde mensen hebben echter wel degelijk veel kritiek, niet op Franco persoonlijk, maar op het gehele bewind. Een kritiek die uit de aard der zaak sterker is in het Noorden, omdat dit nu eenmaal industrieel veel meer ontwikkeld is dan het Zuiden. Nogmaals: men heeft geen kritiek op Franco of op bepaalde personen. Zij richt zich tegen economische onevenwichtigheden die toenemen naarmate de Amerikaanse inbreng in Spanje afneemt. Wat op het ogenblik sterk het geval is.

Stel u voor dat niet alleen in enkele landen, maar in praktisch alle landen, die een grote industriële ontwikkeling kennen, dit proces op het ogenblik aan de gang is. Regerenden zijn in deze landen meestal niet meer in staat werkelijk te regeren. Zij kunnen misschien doen alsof, maar worden in feite tegen hun wil in meegevoerd door een spel van machten waarin zij weinig invloed hebben en waaraan zij maar heel weinig kunnen veranderen. Er komt dan ook in al die landen een ogenblik waarop de staat naar harde middelen zal moeten grijpen om haar macht over haar onderdanen nog te kunnen handhaven. Dit is dan niet alleen een kwestie van tanks inzetten en mensen neerschieten - zoals in Polen - of een nieuwe politiewetgeving en het afkondigen van een noodtoestand als in Spanje. Of, zoals in Nederland, van korte gedingen die later eventueel worden voortgezet tot voor de Hoge Raad. Elke regering zal reageren volgens de eigen mentaliteit. Maar met dergelijke middelen zal men het niet kunnen redden. Wat men nodig heeft is iets waardoor je zoveel mensen achter je weet te krijgen, dat je de tegenpartij desnoods met geweld kunt neerslaan en alle verzet zonder meer de kop kunt indrukken, door het te beschouwen als een actie van de tegenpartij. Voor de gezaghebbers betekent dit: aantallen vaststellen en middelen overwegen. Want degene die over de meeste middelen en de grootste aantallen kan beschikken zal de strijd winnen en zijn wil door kunnen zetten. Waartoe dit alles zal voeren is uit de recente geschiedenis maar al te duidelijk.

In elke maatschappij zien wij op het ogenblik een groot aantal subculturen ontstaan. In dit verband zou men in Nederland bijvoorbeeld kunnen denken aan de kabouters, de hippies. Je kunt ook denken aan de militairen die in de meeste landen een subcultuur vormen. De ambtenarenstand, de universitaire wereld, vormen soortgelijke groepen die zich deels van de gemeenschap onderscheiden en afscheiden en zo kunnen worden beschouwd als subculturen met eigen gebruiken, denkwijzen en een geheel eigen benadering van de problemen van het leven. Wanneer onder de omschreven omstandigheden een machtsstrijd begint heeft men een zondebok nodig om de regering weer voor allen aanvaardbaar te maken. Daarvoor dient dan een subcultuur die immers de anderen toch reeds vreemd is. Het is natuurlijk niet prettig te moeten voorspellen dat in de komende tijd bepaalde taferelen uit naziduitsland zich zullen gaan

herhalen. Toch dient men te rekenen met progroms, - al zullen die misschien niet tegen joden gericht zijn - en een vervolgen van mensen die zich anders kleden, anders denken dan de burgers. Een vervolgen en desnoods doden van mensen, alleen omdat zij het niet eens zijn met de regels en denkwijzen van het gezag, hangt overal in de lucht.

Nu is het natuurlijk leuk, vanuit Nederland de fouten van de gehele wereld te overzien en partij te kiezen. De Nederlander is een cosmopoliet die pas vaderlandslievend wordt, wanneer zijn vaderland ver weg is. Dan kun je goed zeggen: 'Kijk nu die Spiro Agnew eens, die verbeterd fanaticus. Die man is vast in een vorig leven groot inquisiteur geweest of zoiets. En kijk eens naar die Nixon, die probeert alle kanten tegelijk uit te lopen, omdat hij zo graag mister President wil blijven. Hoe dwaas. Dat kan toch nooit goed gaan?' Maar vergeet dan een ding niet: De Agnews, juist omdat zij zo fel zijn, hebben vaak meer volgelingen dan je zou vermoeden. En dergelijke mensen zijn bereid middelen te gebruiken om hun inzichten door te zetten, waarvoor een meer gematigd en redelijk denkend mens terugschrikt. En er zijn op het ogenblik heel wat mensen in de USA die zich extreemrechts hebben opgesteld en vatbaar zijn voor de argumenten die een Agnew hanteert.

Dacht u werkelijk dat een geheime organisatie, die zich als een soort politiemacht beschouwt en moorden wil plegen, beperkt blijft tot Brazilië? Of tot Zuid-Amerika? In deze tijd waarin alle macht en gezag dreigt te verwateren, voelen overal extreem denkers zich geroepen om met alle middelen, desnoods met de wreedste, in te grijpen. Dit is kenmerkend voor de dergelijke denk- en handelwijzen. Het is bijvoorbeeld een misverstand, wanneer Agnew uitroept dat de USA het beste en grootste land ter wereld is en daarom zijn maatstaven moet handhaven. Want dit land bezit op het ogenblik maar weinig grootheid en is voor velen alles behalve het beste land op aarde. In feite is de USA van heden een zeer wankele en in zichzelf verdeelde staat die voortdurend belast wordt met de prijs van kostbare en soms zelfs noodlottige militaire avonturen en wetenschappelijke avonturen, die buiten prestige maar weinig werkelijke waarden voortbrengen.

Agnew mag natuurlijk denken en gevoelen dat desondanks zijn land het beste op de wereld is en dat de huidige toestand ideaal is. De vraag is alleen maar of hij daarom zijn visie en wil aan alle anderen op mag leggen. Mag hij zijn beeld van de ware Amerikaan dan bovendien nog koppelen aan een bepaalde godsdienstige opvatting, aan een bepaalde huidskleur, ja zelfs aan het bereikt hebben van een bepaalde sociale status? Maar hij doet dit en vindt vele volgelingen. Anderen denken zoals hij en vinden volgelingen, ook in uw land. Ook in Nederland zijn er groeperingen die zich uitverkoren achten om eens goed orde op zaken te gaan stellen en zich, zij het tersluiks, voorbereiden op deze taak door zich reeds nu de noodzakelijke middelen voor mogelijke gewelddaden aan te schaffen.

Dit is bijna overal op de wereld zo. Wat zal dit dan brengen? Wel, een van de grootste misverstanden in deze tijd is wel dat je als mens of burger alleen met de denkbeelden en belangen van je eigen groep rekening hebt te houden. Het grote misverstand dat overal heerst luidt: anderen denken en handelen verkeerd, maar ik, maar wij, hebben gelijk. Overal op de wereld zijn mensen die hun denken als het enig mogelijke beschouwen en daarom tegen alle bewijzen en feiten in menen gelijk te hebben. Zelfs paus Paulus kan als voorbeeld hiervan gelden. Het Vaticaan importeert naar men zegt wel heel veel boter. Ik kan dat wel begrijpen, want de kerk van Rome heeft in vele landen boter op het hoofd en die wordt mogelijk van het Vaticaan uit verstrekt. Ook hier treffen wij de neiging aan om iets af te dwingen om eigen wil en inzicht koste wat kost door te zetten, om blind te zijn voor de werkelijkheid.

Ook in Nederland zijn velen blind voor de werkelijkheid, al heten zij niet allen de Jong, Luns, Klompé en beloven zij ook niet allen vele miljoenen aan een Europese instelling, terwijl het eigen land een zeer wankele begroting heeft, en meent misschien niet eenieder van hen dat ter vervulling van hetgeen men zelf goed of aangenaam acht anderen dan maar offers moeten brengen en nog meer moeten bijdragen. Trouwens als een van de veel voorkomende en volgens

mij grote fouten van deze tijd is wel het opwekken van anderen om offers te brengen die men, wanneer zij eenmaal gebracht zijn, voortaan tot verplichting meent te kunnen maken. Vooral wanneer men er rekening mee houdt dat velen dit in feite doen om hetzelf gemakkelijker te krijgen of te voorkomen dat zijzelf offers zouden moeten gaan brengen. Ook dit wordt door velen half aangevoeld en vormt onrust.

De onrust, die dit alles veroorzaakt, is bij de mensen niet beredeneerd. Ik geloof niet dat de mensen redelijk nadenken over de dingen waartegen zij zich verzetten. Het is het gevolg van hun emotionele toestand die weer veroorzaakt wordt door een toenemend wantrouwen tegenover anderen. Dit wantrouwen wordt begrijpelijk wanneer men beseft dat betrokkenen vaak niet weten waarom instanties bepaalde beslissingen nemen. Wanneer je het gevoel krijgt dat het gezag eenieder geeft waarop hij recht heeft en soms meer, maar jou niet, dan heb je geen vertrouwen meer in dit gezag en in alles wat van dit gezag stamt. Indien er dan in je maatschappij dan bovendien subculturen bestaan, die juist dit wantrouwen gebruiken en de bevordering daarvan zien als een goed doel voor hun bestrevingen, weet je als gewoon mens al vlug helemaal niet meer waar je nu eigenlijk aan toe bent. Vooral wanneer steeds weer eenzijdige en naar later blijkt onvolledige of zelfs onjuiste voorlichting wordt verstrekt door instanties waarmede je te maken hebt. Het is geen wonder dat de doorsnee mens dan steeds vaker overspoeld wordt door golven van wantrouwige radeloosheid.

De reactie is: men houdt met ons geen rekening. Wij zijn machteloos, wanneer wij ons proberen te houden aan de algemene regels. Laat ons dan zelf maar eens iets opzetten, al is dat niet volgens de regels en geldende normen. Het zou natuurlijk dwaas zijn wanneer alle huisvrouwen zouden besluiten voortaan zelf brood te bakken, omdat het brood te duur wordt en men bovendien het gevoel heeft dat de algemeen geleverde kwaliteit niet deugt. Mogelijk zou de medische stand, die nog privépraktijk heeft, hier wel bij kunnen varen daar een dergelijke houding ongetwijfeld zou resulteren in een overvloed van maagzweren en darmkwalen. Niemand zal beweren dat dit een redelijke oplossing is. Maar men zou bijvoorbeeld kunnen besluiten een tijdlang zo weinig mogelijk of desnoods geen brood te kopen. Een dergelijke handelwijze zou geen gevaren voor de gezondheid in zich bergen en tot resultaten voeren. De mensen denken er echter niet aan een dergelijke weg te volgen. Zij willen nu eenmaal brood en gebak erbij, als het kan voor niets en dan liever vandaag dan morgen. Maar het gevoel dat zij misbruikt, uitgebuit worden, blijft als gevolg van hun constatering ten aanzien van prijs en kwaliteit bestaan en wordt een steeds algemenere emotie.

U meent misschien dat dergelijke gevoelens toch niet zo heel erg belangrijk kunnen zijn. U vergist u. Bovendien heersen dergelijke gevoelens overal op de wereld. Zij kunnen tot uitbarstingen voeren, zoals in de komende dagen bijvoorbeeld in Frankrijk. U zult daarvan nog wel horen.

De emotie richt zich dan vaak tegen onbelangrijke bijkomstigheden. Zoals bijvoorbeeld het omdopen van de Place de l'Étoile in Place Charles de Gaulle. Iets waar velen het niet mee eens zijn. Een kleine actie waarin enkelen hun gevoelens van onbehagen afreageren, kan voeren tot een verkeersstoring die op haar beurt weer tot verdere onlusten aanleiding kan worden. De mensen hebben wat vrije dagen en zullen na gaan denken over het negeren van hun inzichten en belangen, opsommen wat hen aan onrecht wordt aangedaan. Dit voert dan weer tot stakingen en zo komt onder meer het openbare verkeer in de lichtstad stil te liggen. Ik spreek hier natuurlijk over de Franse lichtstad, ofschoon u ook de ontwikkelingen in de Nederlandse lichtstad niet al te licht op moet nemen. Want ook Philips komt enigszins in moeilijkheden door ontevredenheid bij werknemers. De aanleiding is misschien het uurtje staken en de houding die de leiding van het bedrijf - niet geheel ten onrechte volgens mij overigens - daartegen aanneemt.

De vraag is nu: waarom zijn zij tegen ons. Want men ziet een dergelijke wijze van handelen als een zich tegen de arbeiders en hun strijd voor hun rechten verklaren. Nu zullen de komende maanden verschillende veranderingen en ingrepen vanuit organisatorisch standpunt noodzakelijk worden. Maar velen zullen dit beschouwen als een soort represaille. Mogelijk zal als

gevolg hiervan gezegd worden: 'wij nemen dit niet'. Dan gaat de zaak misschien weer voor een dagje plat. Maar dit zal enkele heethoofden niet voldoende zijn. Men zal mijns inziens dan ook te maken krijgen met sabotage. Het woord sabotage is, zoals u weet, van Franse origine. Men wierp daar voeger wel, wanneer men een bedrijf stil wilde leggen, een sabot - een klomp - tussen de raderen van de eerste machines. Tegenwoordig heeft men andere middelen waardoor men zelfs meer bereiken kan dan een voor een ogenblik stilstaan van een machine. Op betrekkelijk onopvallende wijze kan de saboteur vele oponthouden en schade veroorzaken, zo zelfs, dat het productieschema van bepaalde afdelingen geheel in de war loopt. Ook elders zullen wij moeten rekenen met pogingen om bedrijven voor kortere of langere tijd stil te leggen en dit kan economisch heel wat moeilijkheden veroorzaken, vooral in een tijd, waarin de gehele economie op zijn minst zeer wankel genoemd mag worden. Ook in Nederland verwacht ik dergelijke dingen op een betrekkelijk uitgebreide schaal, ondanks vakbonden enzovoort. De onrust zal zich niet alleen uiten door wat stakingen bij de bouw, de metaal, enzovoort. Of, wat dat betreft, de langzaamacties en stakingen die ook bonden van kantoorheren zullen proberen te organiseren.

Hoe ergerlijk misschien voor velen dergelijke dingen kunnen zijn, zij zijn niet zo belangrijk. Belangrijken zijn de hartstochten die loskomen, de neiging te vernietigen als uiting van onbehagen en bovenal: de steeds sterker naar voren komende neiging van vele groepen om zich, desnoods door het uitoefenen van een ware terreur, door te zetten. Onrust baart onrust, zoals u weet. Zo bestaan er in deze dagen spanningen tussen de politie en de bevolking of een deel daarvan. Er bestaan spanningen tussen de beroepsmensen in het leger en degenen die verplicht moeten dienen. Er is sprake van botsingen tussen de belangen van leger en bevolking, die eveneens tot spanning tussen personen aanleiding geven. Dan bestaat er een toenemende spanning tussen de bevolking en de industrie in verband met geluidsoverlast, lucht- en waterverontreinigingen enzovoort. Deze spanningen berusten deels op misverstanden, maar baren onrust, die zichzelf als het ware verveelvoudigt en paniekreacties kan oproepen als gevolg van op zich onschuldige verschijnselen.

Men kan natuurlijk protesteren tegen de verontreinigingen van water, en lucht, die bepaalde bedrijven veroorzaken en de gevaren, die het opslaan en vervoeren van bepaalde stoffen met zich kan brengen. Maar men vergeet dat de bedrijven er nu eenmaal zijn en, ondanks alle mogelijke goede wil, in de eerste plaats toch eraan moeten denken dat zij verder kunnen blijven werken en bestaan. De meeste mensen zullen echter dergelijke problemen niet redelijk, maar, sterk emotioneel benaderen. Zoals mensen die uit protest trachten dergelijke bedrijven te saboteren, zich niet af zullen vragen of zij daarmee misschien juist een gehele stad in groot gevaar zouden kunnen brengen, maar een uitweg zoeken voor hun gevoelens en zonder meer sabotagedaden zullen stellen. Zij willen in feite niemand werkelijk ongelukkig maken, maar zij slaan een leiding kapot, zij steken ergens eenvoudig de brand in. En wat dan? Vergeet niet dat dit voorbeelden zijn die in uw eigen land echter tot werkelijkheid zouden kunnen worden.

Vraag u dan eens af, wat de gevolgen zouden kunnen zijn, wanneer over de gehele wereld steeds meer mensen op een dergelijke onoverlegde wijze hun ongenoegen tot uitdrukking willen brengen. Een eerste gevolg zal zijn dat de regeringen, ook de meest democratische en goedwillende, naar alle middelen zullen grijpen die hen mogelijk weer een greep op de massa zullen kunnen verschaffen. Daarnaast zullen rode rakkers staatsgrepen uitvoeren 'om de anarchie te beteugelen'. Er zullen heel wat pogingen zijn om militaire dictaturen te vestigen. Maar wat kunnen hogere militairen bereiken wanneer blijkt, dat ook het leger niet geheel betrouwbaar is? Niet veel en niet voor lang, dunkt mij. Wanneer de poging een absolute macht te herwinnen geen resultaten opleveren kan, zal men uitzien naar andere middelen. Men zal het zoeken in een bedreiging voor het vaderland, in internationale spanningen. Werkt dit niet voldoende, dan zal men wel overgaan tot een beperken van het aantal arbeidsplaatsen. Men zal redeneren: Wanneer er eerst maar weer een heel grote arbeidsreserve is - en mogelijk kunnen wij het ontstaan daarvan nog wel verkopen als de eigen schuld van de arbeiders - zullen de mensen wel gezelijker worden. Maar: neemt men dat nog wel overal? En zelfs, wanneer men

een oorlogje veroorzaakt om zo zijn gezag te herwinnen, blijft altijd nog de vraag, of de mensen dan wel weer opeens bereid zullen zijn het lieve vaderland te gaan verdedigen. Iemand heeft eens gezegd: 'Vaderlandsliefde is iets voor idioten en voor mensen, die zeker zijn dat zij thuis kunnen blijven.' Zo sprak iemand die zelf aan het front stond.

Wie de toekomst wil beheersen zal het antwoord op enkele vragen moeten vinden. De eerste luidt: zijn de mensen werkelijk nog bereid veel offers te brengen? De tweede vraag luidt: hoeveel mensen zullen dit weigeren, maar wel tot het uiterste toe opofferingen van anderen eisen? Ik voor mij vrees dat in de komende periode de bereidheid zelf offers te brengen steeds kleiner zal worden, terwijl in gelijke mate de neiging van anderen alle offers te eisen, zal toenemen. Voor komende jaren zal dit onder meer een reeks van niet officieel verklaarde oorlogen betekenen, die echter nooit geheel van de grond zullen komen. Het betekent politieke problemen en drama's waar niemand goed raad mee weet. Daarnaast toenemende terreur en sabotage. En als gevolg van dit alles chaos, politiek, economisch en misschien zelfs sociaal. Mogelijk klinkt u dit alles wel heel somber in de oren. Bedenk dat dergelijke gebeurtenissen, waarin u mogelijk persoonlijk slechts zeer weinig betrokken geraakt, altijd voor de mensheid nog beter zijn dan een grote oorlog, waarin men met atoombommen vecht. Zoals het beter is dat de mensen elkanders belangrijkheid en betekenis leren kennen in een zich vernieuwende maatschappij dan dat een zichzelf steeds weer behoudende maatschappelijke vorm zolang blijft bestaan dat alle menselijkheid eraan ten gronde gaat, tot er niets menswaardigs op de wereld meer overblijft.

Belangrijk in dit verband is ook dat althans een van de grote misverstanden van deze jaren langzaam op schijnt te klaren, al is er nog weinig praktijk en blijft het te vaak nog bij loze kreten: men begint te beseffen dat een mens die niet voor zijn medemensen in de bres wil springen, op de duur verloren is. Men vergist zich wel, wanneer men meent, dat het nu eenvoudig zal worden de mensen te brengen tot een daadwerkelijk in de bres springen voor anderen. Zo vlot zal het niet gaan hiermede. Maar toch is een daadwerkelijk voor elkander opkomen, ook wanneer hiermede geen eigen belangen gemoeid zijn, iets wat in deze dagen meer en meer tot werkelijkheid kan worden.

Helaas lijden de mensen nog te zeer onder filosofische heren, die het antwoord voor alle problemen kennen. Een van hen merkte kortgeleden op: 'Alle onrust van deze tijd is te wijten aan een te grote seksuele vrijheid. Vroeger kostte het hen drie maanden om alleen een blousje open te krijgen, en daardoor had men geen tijd voor al de progressieve onzin'. Overigens is deze man kennelijk iemand die vroeger niet van de snelsten is geweest. En een ander, die ook al het antwoord gevonden meent te hebben, roept uit: 'Al de seksuele spanningen die door een verouderde maatschappij ontstaan en in stand worden gehouden, maken het de mens onmogelijk zijn werkelijke geluk na te streven en ontspannen de werkelijkheid onder ogen te zien'. Mogelijk is hier iets voor te zeggen, ofschoon ik meen dat een overdaad aan dergelijke ontspanningen de mens eerder een versuffing nabij doet komen. Er zijn veel dergelijke leuzen in omloop en hun stellers hebben allen wel enigszins gelijk, maar dan maar voor een heel klein beetje. Hun vergissing is, dat zij menen met hun uitspraken een geldige oplossing te presenteren, terwijl zij in feite slechts een grotendeels onjuiste uitspraak doen. Voor het probleem van dergelijke 'denkers' ken ik maar één enkele oplossing: een zodanige onrust, dat dergelijke leuzen eenvoudig verdrinken in het rumoer van een zich hervormende maatschappij.

Want de maatschappij is zich aan het hervormen. Of u nu wilt of niet, u zult hierbij uw offers moeten brengen. Aan de andere kant zult u bij deze ontwikkelingen veel kunnen winnen, geestelijk en stoffelijk. Want wanneer men eenmaal begint een maatschappij grondig te vernieuwen, wordt het mogelijk daarin vele dingen in te bouwen die voor de mensen werkelijk belangrijk, ja, zelfs noodzakelijk zijn. Sociale rechtvaardigheid bijvoorbeeld en een gelijkwaardigheidserkenning ten aanzien van de seksen, die niet neerkomt op een poging alle verschil tussen mannetjes en vrouwtjes uit te blussen. Want dergelijk verschillen bestaan nu eenmaal, geestelijk en psychisch zowel als lichamelijk. Je kunt dan de maatschappelijke rechtsgang misschien zover veranderen dat er geen sprake meer is van een papieren wet die

ten koste van alles moet worden toegepast, maar van een menselijke wet die door mensen wordt toegepast op menswaardige wijze.

Misschien dat men zelfs leert grote, streng geordende organisaties af te bouwen en daarvoor in de plaats een vrijwillige samenwerking in volle vrijheid te stellen, die veel beter, sneller en flexibeler op werkelijke behoeften kan reageren en zo ook veel meer veel sneller tot stand zal kunnen brengen. Dit alles zal de mens nieuwe ervaringen en mogelijkheden bieden, waardoor hij ook geestelijk verder kan komen en grotere mogelijkheden tot bewustwording zal kunnen vinden. Waarmede ik maar wil zeggen dat de onrust en de misverstanden van deze dagen vergeleken kunnen worden met de pijnen en koorts die vooraf plegen te gaan aan een nieuwe lente, aan een nieuwe hergeboorte. Maar al vegen de lentestormen het oude hout weg opdat het nieuwe, levende hout zal kunnen bloeien, het blijven stormen. Dit geldt ook voor de stormachtige ontwikkelingen van de komende jaren. Maar wie begrip heeft voor de betekenis van deze stormen en begrip heeft voor de eenzijdigheid van de mensen die hen veroorzaken, zal de mogelijkheid wel vinden voor zich beschutting te vinden en mogelijk ook anderen enige beschutting kunnen bieden, juist door zijn gevoel van medemenselijkheid en zijn bereidheid met eenieder ten goede samen te werken, zolang dit maar mogelijk is. Daarmede heb ik het mijne gezegd. Indien u commentaar heeft, ga uw gang.

Vraag: Is uit al deze beroeringen nog geestelijk voordeel te halen voor het bewustzijn van de mensen?

Antwoord: De bewustwording van de mens wordt bevorderd door elke vorm van strijd, daar deze dwingt tot zelferkenning. Want eerst in de strijd wordt de mens waarlijk met zichzelf geconfronteerd. Ik weet niet of men in dit verband kan spreken van een grote en algemene geestelijke bewustwording. Zeker is dat er wel sprake zal zijn van een sterke aantasting van de materialistische levensbeschouwing die nu een groot deel van de mensen beheerst.

Vraag: Welke subculturen komen onder druk te staan en wanneer?

Antwoord: De sterke druk begint tussen september en oktober '71. Dit treft vooral de genoemde hippe groepen. Voor en in het leger zijn mijns inziens reeds eerder moeilijkheden te verwachten als gevolg van een vérgaande aantasting van oude en langbestaande rechten van rang in deze subcultuur. Zij zal echter niet vervolgd worden. De miliciens zullen mijns inziens met grote felheid trachten zich tegen de overheden te verweren, wanneer dezen terug trachten te vallen op oude ordebegrippen. Ik verwacht zelfs in de komende drie maanden in dit land een tijdelijke bezetting van een officierscasino door demonstrerende soldaten. Wat toch werkelijk in deze groep wel een aantasting van het heilige der heiligen is.

Vraag: Worden de dolle Mina's nog doller of wat rustiger?

Antwoord: Soms doet men in naam van deze groep dolle dingen. Maar ik meen dat velen, die met deze naam aangesproken zouden kunnen worden, allesbehalve dol zijn. Integendeel: ik meen dat een maatschappij dol is, die aan de ene kant van de vrouw eist dat zij evenals de man deel zal nemen aan het arbeidsproces, en aan de andere kant duidelijk tracht te maken dat zij als vrouw toch maar een soort tweedeklas burger is. Wat mijns inziens niet juist is. De roep naar emancipatie van de dolle Mina's klinkt zo hier en daar misschien wat overtrokken, maar is naar mijn mening gerechtvaardigd door het beroep dat de maatschappij meent te mogen doen op de vrouw, ja door de noodzaak die zij voor de vrouw schept als een man voor haar levensonderhoud te werken, zelfs wanneer zij kinderen heeft. De actie wordt ernstiger, maar blijft fel.

Vraag: Zullen de idealen van de underground werkelijkheid worden?

Antwoord: Ja, de idealen wel. Maar dat betekent nog niet dat de oplossingen die de jongeren hebben bedacht ooit in toepassing zullen worden gebracht. Deze jongeren zijn wat werkelijkheidsvreemd en denken, evenals vele deskundigen, in structuren. Maar je hebt nu eenmaal niet met structuren en theoretisch ideale oplossingen te maken, maar met mensen.

En daarmee heb ik uw vragen zo goed mogelijk beantwoord. Ik heb getracht u in mijn betoog een inzicht te geven in ontwikkelingen en gebeurtenissen die met een zekere grenzende waarschijnlijkheid in uw wereld tot werkelijkheid worden. Ik sprak niet over dingen die misschien eens waar zullen zijn, maar over ontwikkelingen en tendenzen die de komende paar jaren zullen beheersen. Het jaar 1971 zal reeds duidelijk de merktekenen van dit alles dragen.

Hierbij moest ik wel wijzen op de vele minder aangename dingen die hiermede verband houden. Realiseer u echter dat u als mens wel leeft in een wereld waarin dergelijke condities heersen, maar dat u toch uw éigen leven en beleven voor een groot deel in eigen hand heeft, zodat jezelf nog steeds van je leven zult kunnen maken wat je wilt. Een mens die weet dat deze verwarringen en onrust, deze misverstanden voor zullen komen, kan zich daartegen wapenen, zal niet door de gebeurtenissen geheel verrast kunnen worden en daarom, volgens mij, bewuster, gelukkiger en ook geestelijk actiever leven. Een dergelijke mens zal juist in deze dagen voor anderen zeer veel kunnen betekenen en voor zichzelf hierdoor vele vreugdige uren en dagen kennen.

Zie de wereld als een decor waarvoor u staat. Invloeden uit die wereld zullen u onvermijdelijk bereiken. Maar uzelf bent het die die invloeden verwerkt. U bent het zelf met uw begrip voor ontwikkelingen, medemens, en ook voor de Hogere Krachten waarop u zich wel degelijk kunt beroepen, gestalte zult geven aan wat voor u de werkelijkheid van de komende jaren zal zijn. Deze hoeft zeker niet slecht te zijn, zodat pessimisme mij niet geheel op zijn plaats lijkt. En indien u zich te veel laat beïnvloeden door de talloze publicaties die u in verband met te voorziene ontwikkelingen zullen bereiken, wil ik u nog graag een raad geven: lees de krant niet, zet het radio en tv-nieuws af en kijk inplaats daarvan eens, of uzelf wat voor een medemens kunt doen, zoek eens extra naar het goede en het Licht dat u in uzelf kunt vinden. Op die wijze kunt u zich losmaken van de vaak zo fatale suggestie dat het met de gehele wereld en dus ook met u zo slecht gaat. Op deze wijze zult u de veerkracht vinden om ondanks uiterlijk misschien minder mooi lijkende omstandigheden voor uzelf lichamelijk en geestelijk een mooi en goed jaar te beleven.

Ik dank u voor uw aandacht. Goedenavond.

Geestelijk en actueel (esoterie)

Goeden avond, vrienden.

Ik moet iets bedenken dat zowel geestelijk is als actueel. Een moeilijke opgave want in deze dagen is een actualiteit gemeenlijk een verdraaiing van feiten die eenieder accepteert, terwijl iets geestelijks voor bijna eenieder iets is wat niet met de materie te maken heeft. En dat klopt niet omdat alle geestelijke zaken voor ons mede zijn opgebouwd uit stoffelijke ervaringen, zeker wanneer het de mens op aarde betreft. Wanneer ik tracht actueel te zijn, zo stel ik: Het is belangrijk voor de mens dat hij zijn denken weet te veranderen. Want naarmate de mens zijn eigen denken beter leert beheersen en hierdoor meer meester over zichzelf wordt, zal hij ook meer meester worden over de omstandigheden. En wanneer je meester wordt over jezelf heb je tenminste de kans iets goeds van je leven te maken, ook al denk ik niet dat je dat in het begin geheel zal gelukken.

Men heeft mij aan de hand van dergelijke uitspraken wel eens verweten dat ik pessimistisch of zelfs cynisch zou zijn. Maar ja wanneer ik zie wat er op aarde gebeurt en tracht op mijn wijze realistisch te zijn, zal ik in de ogen van vele mensen natuurlijk te somber zijn en bovendien wat scherp. Alleen: wie van u houdt van soep zonder peper en zout? Zo meen ik dat het goed is de dingen een weinig te kruiden om ze zo meer aanvaardbaar te maken. Daarom is het nog niet minder waar. Neem nu dit eens: zolang een geloof een formule blijft is het dood; pas wanneer het ook zonder formule en formuleringen in je kan leven, is het een levende waarheid die de dood overwint. Dat op zich is een geestelijke waarheid. Maar om het wat te kruiden kun je er aan toevoegen: een geloof wordt dan ook meestal in de kerk begraven.

Zo kun je bijvoorbeeld zeggen: er zijn in deze dagen geestelijke stromingen die gevoerd hebben tot het optreden van een convent van kerken. Dit blijkt echter een conventie te zijn die in wezen allesbehalve kerkelijk is, ofschoon zij kerkelijke taal hanteert om haar wat onkerkelijke waarheden te verkondigen. Want wees eerlijk. Wie verkondigt tegenwoordig nog hét Woord? Het woord is eerder iets wat genomen wordt. En ja degenen die zo het woord nemen, nemen je meestal. Het zou misschien actueel kunnen zijn wanneer wij hier zouden debatteren over de historische waarheid van de bijbel. Maar wanneer je iets durft zeggen tegen de historische inhoud en waarde van de bijbel worden heel wat gelovigen hysterisch en dat komt een historisch onderzoek zelden ten goede. Ik zou natuurlijk ook kunnen spreken over de waarde van het evangelie. Maar de mensen hebben al zolang het evangelie voor eigen doeleinden uitgemolken, dat er haast geen waarde meer in rest. Want de werkelijke betekenissen van het evangelie heeft men immers al lang weg geïnterpreteerd. De evangelische waarheden leven dan ook tegenwoordig vaak het zuiverste in de minst evangelische kringen.

Misschien vraagt u zich af wat u, volgens mij, in deze tijd dan wel van node hebt? Een geloof. Een niet kerkelijk geloof lijkt mij nog beter zelfs. Maar ik meen dat de mens in uw dagen eigenlijk nog de meeste behoefte zal hebben aan een onbelemmerd gebruik van zijn geestelijke gaven. Alleen snap ik nooit goed waarom men die eigenschappen geestelijke GAVEN noemt. Waarschijnlijk, omdat je daarvoor nog geen diploma kunt halen. Want elke mens heeft meer geestelijke mogelijkheden dan hij gebruikt. Bijna eenieder is enigszins telepathisch en bijna elke mens heeft enige telekinetische vermogens, is lichtelijk helderziend en zou zelfs wat van de toekomst kunnen voorvoelen. Maar het gebruik van die laatste gave is heel erg moeilijk. Je hebt iets nog niet voorvoeld, of er komen 20 deskundigen die met redenen omkleed vertellen dat het anders zal gaan. Later krijg je met je gevoelens misschien toch nog wel gelijk, maar tegen die tijd zijn je mogelijkheden al lang begraven onder de deskundigheid.

Ik vind het nog steeds moeilijk iets te vinden dat gelijktijdig actueel en geestelijk is. Of zou ik misschien kunnen volstaan met de opmerking dat volgens mij de ontwikkeling van de menselijke geest de meest actuele noodzaak is die er maar bestaat? Met de stof hebben de mensen uiteindelijk voorlopig wel voldoende gedaan. Zij hebben stof op doen waaien door hun aandacht voor alle stoffelijke problemen en hebben van de meeste stoffelijke zaken, die nog geen probleem vormden, ook nog een probleem weten te maken. Daaraan hoeft men dus niet verder te werken. Dat wordt alles al voor je gedaan. Maar aan de geest zou je misschien toch nog wel iets kunnen doen. Laat mij dus op mijn wijze dan maar eerst iets zeggen over de ontwikkeling van de geest.

Iemand die druk bezig is zijn geest te ontwikkelen maar de rest van zijn wezen daarbij vergeet, ontwikkelt niet zijn geest, maar zijn fantasie. Maar iemand die probeert zijn geestelijke waarden te erkennen en die voortdurend in de praktijk uit te dragen, ontwikkelt zo zijn eigen geest, maar tevens zijn wereld. De mens die al zijn geestelijke mogelijkheden, ook in het stoffelijke leven, uitbuit, heeft schijnbaar een voordeel boven andere mensen, want hij kan meer voorzien, voorvoelen en aanvoelen. In feite is dit niet helemaal juist want doordat hij meer weet en kan dan anderen, draagt hij een grotere verantwoordelijkheid en is hij verplicht alle andere stommelingen te helpen hun stommiteiten niet al te groot te maken. De meeste mensen zijn erg blij wanneer zij in een ander een stommeling kunnen zien. Dit is overigens de grootste stommiteit voor mensen die naar zelfverbetering streven. Wanneer je de occulte of duistere wijsheid in het licht der openbaarheid brengt blijkt zij allesbehalve duister, alles behalve verborgen en geheim te zijn. Geestelijke ontwikkeling omvat onder andere het besef dat de occulte dingen niet bijzonder of geheim zijn, maar in het alledaagse leven passen en vanuit het normale leven beleefd moeten worden, zodat zij niet meer buiten de aldag staan.

Het is natuurlijk gemakkelijker te zeggen: mensen, wij gaan naar hoger geestelijk leven streven, dus wij gaan mediteren. Dat zeggen sommige mensen zelfs wel wanneer zij een uiltje willen knappen, zonder dat dit opvalt. Ik geloof dat een mens niet te veel moet mediteren en deze bezigheid bewaren moet voor een tijd dat hij toch niets beter te doen heeft. Dan kan hij zich

door meditatie werkelijk sterken. Ik meen dat je als mens, om je geestelijke bewustwording te bevorderen, eerst maar eens moet gaan proberen je werkelijkheid in de stof juist te zien. Dit is op zich reeds een soort meditatie. En daarna moet je met dit besef gaan werken. Wat zeker geen contemplatie is, want je moet voortdurend je wereld goed waarnemen tot je haar zover kunt volgen en begrijpen dat er voor jou een alle bekende feiten omvattende filosofie uit voort kan vloeien. Ik zou u overigens niet aan willen raden u al te veel met filosofieën bezig te houden. Want de doorsnee filosofie is een toren van Babel, die is opgetrokken uit te weinig feiten en te veel veronderstellingen. En als u dan al van veronderstellingen uit wilt gaan, probeer dan tenminste of zij ook kloppen.

Wanneer u gelooft dat u geestelijke mogelijkheden hebt, probeer dan ook of u geestelijke krachten kunt ontwikkelen. Iemand die beweert dat hij dergelijke krachten wel heeft, maar te hoog staat om er gebruik van te maken, zegt hiermede in feite reeds dat hij de gaven waarover hij beweert te beschikken, niet werkelijk bewust en bruikbaar heeft. Bedenk dat je alle dingen en mogelijkheden die je in het leven bezit, hebt gekregen om ze te gebruiken. Ik meen dat een geest die een lichaam mag bewonen, dat het hem mogelijk maakt zijn geestelijke capaciteiten ook middels het lichaam te gebruiken, zonder zich daaraan te verliezen, de grootste kans heeft op een snelle en volledige bewustwording.

Er zijn verklaringen die ten dele waarheid, ten dele een sprookje zijn. Er zijn zelfs mensen, die van waarheden voortdurend sprookjes maken. In de kerken hoort men vaak als zegebede: 'dat de H. Geest over u nederdale.' Een mooie wens. Maar vraag nu eens, wat die H. Geest dan is. Vaak zegt men dat deze optreedt in de gedaante van een duif. Maar dat lijkt mij toch wel een sprookje. Anders zou men terecht kunnen zeggen: ik ga even naar het Binnenhof de H. Geest voeren. Soms zegt men ook dat die H. Geest een kracht is. Maar dan hoeft die Geest niet meer op mij neder te dalen. Dan is het voldoende dat ik mij voor die kracht openstel en haar in mijzelf zoek te beleven. En wanneer je die kracht in jezelf beleeft, dan kun je van daaruit werken. Leven is: het in verschijning brengen van dat, wat er in je bestaat. Al wat in je is aan mogelijkheid en kracht, begrip en voorstelling moet je buiten je duidelijk maken, opdat je leven in de wereld een werkelijkheid worden, die anderen op hun wijze kunnen beleven en interpreteren.

Mensen denken wel eens dat een kunstenaar de enige onder de mensen is, die waarlijk scheidt. In dit verband meen ik overigens op te moeten merken dat er volgens mij in uw dagen meer kunstenaars zijn die opscheppen, dan kunstenaars die werkelijk scheppen. Maar ik meen dat eigenlijk elke mens scheidt. Je scheidt met datgene wat je bent, het beeld van dat wat je wilt zijn in je wereld. Maar wanneer je met al je degelikheden werkelijk scheidend werkt, creëer je zo ook de wereld die bij je past. Je bent ook als mens niet zo hulpeloos en gebonden als men zich vaak gevoelt. Integendeel: de mens is volledig vrij wanneer hij vanuit zijn geestelijke waarheid leeft en het stoffelijke bestaan ziet als de uitdrukking van die waarheid. De meeste mensen zijn hiervoor echter wat bang, waarschijnlijk, omdat het uitdrukken van een geestelijke waarheid niet in geld kan worden uitgedrukt. Want vele mensen maken zich eerder druk om geld dan om het uitdrukken van geestelijke waarden.

Laat mij het eens goed formuleren. Wat zijn de belangrijkste dingen voor de mens op aarde? Geluk! En wat is werkelijk geluk? Een leven waarin je zodanig vrede hebt met jezelf en hierdoor ook met de wereld, waarin je leeft, of leven moet, dat je voortdurend het schoonste en beste in jezelf en in die wereld als werkelijkheid voor jezelf beleeft.

Dan heeft de mens ook behoefte aan vreugde. Vreugde is een innerlijk gevoel dat in staat is het uiterlijke leven een feestelijk aanschijn te geven. Maar de meeste mensen denken dat vreugde een lolletje is. En wanneer de lol dan voorbij is, zitten zij weer in zak en as. Vreugde kan nu eenmaal niet gekocht worden, niet in een pil, een zakje, of een fles. Vreugde is iets wat je in jezelf moet vinden en in jezelf draagt.

En wat heeft een mens nog meer nodig? Wijsheid. Velen denken dat de wijsheid bestaat uit kennis. Nu heb ik wel een kennis die wijs is, maar hij bezit toch vanuit uw standpunt maar zeer weinig kennis. Want wijsheid is een levensbesef waardoor je alle dingen binnen jezelf tot eenheid

weet te brengen, om het uiteindelijk beseft dan weer tot uiting te brengen. En veelheid van kennis zal in vele gevallen de ballast zijn die de wijsheid belet van de grond te komen. Zo je echter al kennis bezit, zo dien je die zeker niet te gebruiken om er je zelf op te verheffen, maar om de wereld die je ziet, beter te leren begrijpen. Want uit begrip alleen kan in de mens de wijsheid ontstaan.

En wanneer ik nog even verder geestelijk en toch actueel wil blijven, kan ik nog iets over Kerstmis gaan zeggen ook. Kerstmis is het feest van het kindje in de kribbe. Maar voor mij gevoel ligt er in uw dagen in de kribbe meestal een diepvries kalkoen. Het is een feest van vrede op aarde, maar de mensen maken zelfs nog ruzie terwijl zij hun ballen in de boom hangen. Kerstmis is stille nacht, heilige nacht. Vandaar het lawaai van degenen die vroom ter nachtmis tijgen. Kerstmis is een soort wereldvrede gebeuren dat van alles op de wereld brengt, behalve vrede. Want de mensen begrijpen niet dat de werkelijke kracht van Kerstmis ligt in het herboren worden van het Licht, ook in de mensen. Misschien, zou je deze actualiteit op de volgende wijze uit kunnen drukken: Wanneer ik mijn besef van verbondenheid met al het bestaande in mijzelf kristalliseer tot Licht, wordt mij het denken geboren waaruit ik mijn wereld kan erkennen, aanvaarden en dragen, zo haar makende tot de uitdrukking van het Licht dat in mij leeft. Dat is volgens mij de ware betekenis van het kerstfeest.

Maar op dergelijke woorden kauwen de meeste mensen als op te oud kerstbrood met te weinig krenten en zonder spijs erin. Dit is een beeld van Kerstmis, dat voor de middenstand niet aanvaardbaar is en dat pastoor en dominee afschrikt, omdat hiermede hun gepreek eigenlijk overbodig wordt. Kerstmis is geen tijd voor vrome gezangen, maar voor een diep beleven en erkennen van de werkelijkheid. De kerst is geen tijd voor veelvraten en veel vreten, doch een tijd van diep beseft menselijkheid die je meer mens kan maken voor komende dagen.

Geestelijk gezien is Kerstmis niets anders dan het bereiken van een eenheid die potentieel in elke mens bestaat. Het is natuurlijk gemakkelijker om te zeuren over het zoete kindeke, dat eens op aarde geboren is, waarna boze mensen, joden - dat hoort erbij, want dan hoef je jezelf niet tot de aansprakelijken te rekenen - het van alles hebben aangedaan. Zo heeft de Heiland ons verlost, stel je dan en meent, dat je op grond hiervan het recht hebt anderen de les te lezen. Ik zou het anders willen zeggen: Wanneer ook het denkbeeld van een goddelijke liefde in een menselijk wezen gestalte kan krijgen en wonderen kan doen, zo is die goddelijke liefde deze erkenning en eenheid met God, overal aanwezig. Indien wij hiervoor open staan, zal zij ook in ons werken en misschien ook middels ons dingen tot stand brengen die men mogelijk later wonderen zal noemen.

Mogelijk ben ik geen goede kerstprediker. Maar ik meen eerlijk wat ik zeg, en weet dat het waar is. Dat is meer dan de meeste predikanten van zich kunnen zeggen. En nu nog een paar definities.

Weet u, wat een ambtenaar is? Dat is iemand die volgens de voorschriften het beste doet wat hij kan, zonder te begrijpen dat het vaak beter zou zijn wanneer hij helemaal niets deed.

En een minister? Dat is iemand die wanneer hij zijn fouten jarenlang opstapelt, er in ieder geval nog een goed pensioen aan over houdt.

Vakantie: De tijd waarin een mens zich meer dan op zijn werk inspant om zich te ontspannen, terwijl hij op zijn werk juist ontspanning een noodzaak acht.

Ad rem zijn: Op de juiste tijd de remmen zo losgooien dat je antwoord komt, voor het verwacht werd.

Huwelijk. Ik herhaal een oude, die ik zelf goed vind: Een strijd tussen de seksen, waarbij zo nu en dan in bed de vrede even gesloten wordt.

En dat is het dan.

Goedenavond.

d.d. 18 december 1970

